

Szőnyi Sándor

(1888-1972)

1888. augusztus 8-án született Makón hagymatermesztő református parasztcsalád első gyermekeként. Elemi és gimnáziumi tanulmányait szülővárosában végezte. Gimnáziumi évei alatt tanárai javaslatára több osztálytársának segít a tanulásban. Költségei szerény fedezése mellett így vált lehetővé, hogy Erdélyben is megtehesse első útját. A kitűnő, kitüntetéses érettségi után iratkozott be a budapesti egyetem bölcsészeti karának magyar-latin szakára. Érdeklődése kiterjedt az ógörög és a modern nyelvészet, angol, francia, német kultúra területére is. Egyetemistaként eljutott Oxfordba, Genfbe, Párizsba. Ezeket az utakat elsősorban szakmai kapcsolatai bővítésére, tapasztalatok szerzésére használta. Egy időt Yverdonban is töltött a Pestalozzi Intézetben. Pestalozzit tartotta a neveléstudomány legkiválóbbjának. Az egyetem elvégzése után Erdélyben egy ideig Bethlen András gróf házitanítója volt.

A világháború kitörése után nem fogadott el tanári kinevezést, hanem a frontra kérte beosztását. A frontra indulása előtt eljegyezte későbbi feleségét, az ugyancsak makói Nacsa Ilonkát. Kétévi frontszolgálat után, a Sztripa folyó melletti ütközetekben eredményes helytállásáért megkapta a kis és nagy ezüst vitézségi érem kitüntetését. Megsebesült, a nizsnij-novgorodi kórházba került, majd onnan hadifogolyként Szibériába, a Bajkál-tó közelébe. Berezovka - Troic Kossavszk majd Nikolszk-Usszurijszk táborában élt négy és félévig. Az utóbbiban alapították meg a szibériai Magyar Protestáns Gyülekezetet hadifogoly társaival Szabó Mózesrel együtt. A „kisded egyház” hamarosan már 650 tagot számlál. 12 tagú presbitériumának jegyzője: Szőnyi Sándor. A hadifogoly gyülekezet evangéliumi szolgálata mellett folytatta nyelvészeti, pedagógiai és filozófiai önképzését. Fordításokat készített irodalomtörténetből, nyelvekből és pedagógiából rendszeres előadássorozatokot tartott. A francia, angol, német nyelv mellett megtanult oroszul is. A Walter Teeuwissen holland származású amerikai lelkész segítségével gyűjtött adományokból japán hajókat béreltek, és 1920-ban az egész táborot hazaszállították Vlagyivosztokból. A magyar református egyház történetében egyedülálló esemény a világrésznyi távolságban alapított hadifogoly egyház. Két vezetőjére márványtábla emlékeztet: Szabó Mózesre Ége (Erdély) községben, Szőnyi Sándorra a budapesti kőbányai református templomban. A háborúban és a hadifogságban végzett tevékenységéért 1934. június 3-én vitézzé avatták.

Miután hazatért a hadifogságból, 1920. október 5-én helyettes tanárként került a Czeglédi Magyar Királyi Állami Kossuth Főgimnáziumba.

„A tanulókkal szemben jóságosan szigorú volt. Nem tűrt semmiféle rendellenességet, vagy a fegyelmi szabályok megsértését. Szigorú, kemény nézésétől kezdetben féltek a tanulók, de a félelem lassan tiszteletté, majd szeretetté vált. Sokat követelt tanulóitól, de sokat is tudtak tanítványai, s az volt a nagyszerű, hogy tantárgyát mindig megkedvelték.” Így jellemezte kollegája dr. Oppel Jenő 1940-ben, amikor elment iskolánkból. Magyar és latin nyelvet, görög pótló irodalmat tanított. Mint fiatal, magyar szakos tanárt igazgatója megbízta a Toldy Ferenc Önképzőkör vezetésével. Új szellemet vitt az önképzőkörbe. A kör megszerette fiatal vezető tanárát, tagjai Szőnyi Sándor nevére már az első esztendő végén 1200 koronát adtak össze alapítvány céljára.

Nagyobb feltűnést keltett, hogy 1927. november 10-én igazgatója, dr. Ries Ferenc halálát követően, 7 ½ éves tanári működés után megbízást kapott a gimnázium vezetésére.

Az új igazgatónak nehéz helyzete volt. Tanártársai majdnem mind idősebbek voltak, elődje kiváló adminisztrátor, aki intézetét magas fokra emelte. A tanári testületben öten az Eötvös Kollégiumban tanultak, ami kiváló didaktikai, pedagógiai iskolázottságot jelentett. Minden tanártársával szívélyes baráti viszonyban volt. Mindig nyitva volt előttük az igazgatói iroda. Nem annyira szóval, hanem inkább példaadásával buzdított: ő volt a legpontosabb, a lelelkismeretesebb tanár, akit bátran lehet követni. Személyes tekintélye és szuggesztív ereje észrevétlenül emelte fel a

tanárokat az iskola szellemének egységes és magas színvonalára.

A város közéletébe aktívan bekapcsolódott. Tagja volt a városi képviselő-testületnek, minden nagyobb társadalmi egyesületben ott szerepelt, mint vezető vagy vezetőségi tag.

1928-ban a Turini Százasküldöttség tagjaként, úgy is, mint aki jól beszéli az angol nyelvet Amerikában járt a „Kossuth-zarándokúton”. Március 15-én leplezték le New Yorkban Horvay János Cegléden felállított Kossuth-szobrának mását. A Kossuth-ünnepségek mellett Clevelandban és Pennsylvania állam több gyülekezetében és egyetemén magyar és angol nyelven tartott előadásokat. Tevékenységét Pittsburgh városa kitüntető elismeréssel értékelte és beiktatta tiszteletbeli kulcsos szabad polgárai sorába.

Irodalmi téren is jelentős munkát végzett. Ő írta és szerkesztette a „Tanító beszédek” c. könyvet. A Nagyenyedi Albumban, az Országos Középiskolai Tanáregyesület Közlönyében, a Protestáns Szemlében, a Református Életben, a Református Híradóban, a Népünk és Nyelvünkben, a Szent Vince Híradóban, a Napkeletben, a Magyar Szemlében, a Pro Christo folyóiratban, a helyi lapokban, sőt még az amerikai magyar újságokban is egymás után jelentek meg nagy felkészültséggel írt cikkei, glosszái, könyvismertetései, amelyekben rendszeren nemzeti, nevelési, társadalmi és valláserkölcsi kérdéseket tárgyalt. Szervezésében jött Ceglédre Szabó Lőrinc és Tamási Áron előadást tartani. A gimnáziumban lévő lakásán fogadta Erdei Ferencet, mint „makói vért”, aki adatot gyűjtött Cegléd és a szomszéd mezővárosok történetének feldolgozásához.

Tagja volt a Magyar Pedagógiai Társaságnak, vidéki alelnöke az Országos Középiskolai Tanáregyesületnek.

1940-ben elhagyta Ceglédet, mert Hóman Bálint vallás – és közoktatásügyi miniszter a minisztérium V. ügyosztályának helyettes vezetőjének osztotta be és az Országos Közoktatási Tanács igazgatójává nevezi ki. Hivatalba lépése évében Kodály Zoltán, Kosáry Domokos és a kultúra számos vezető személyisége részvételével kidolgozza a Nemzetnevelők Könyvtára 72 kötetes könyvsorozatának tervét. Sikertörténet. Első kötete még ebben az évben megjelenik és el is fogy. Három év múlva már a sorozat fele előkészületben, nyomdában, jó része a megcélzott tanító réteg tagjainak kezében van.

1943 nyarán Miskolcra kapott kinevezést, mint tankerületi királyi főigazgató. A miskolci időszak a háború és a belső társadalmi feszültségek fokozódása közben telt. Miskolcon maradt a harcok alatt is, a pedagógusok sem menekültek el, így a tanítás hetek alatt megindulhatott. Kapcsolatot tartott fenn a MOKÁN Komitéval. A harcok után kiadott iskolaügyi rendeletei a debreceni magyar kormánynak mintául szolgált. A tankerületet Borsod megyében 1946 novemberéig vezette. Akkor saját kérésére szülővárosába, Makóra helyezték, ahol részt vett az új iskolatípus, az általános iskola kialakításában. Nyugdíjba vonulása után 1949 őszétől 1954-ig nem kapott nyugdíjat.

Családja hagyományait követve egyetemista korában kapcsolódik be a Kálvin téri Református Egyházköztség munkájába. Tagja lett a Keresztyén Ifjúsági Egyesületnek.

Felnőttként a Presbiteri Szövetség, a MEKDSZ, a KIE, az SDG (Református Diákok Soli Deo Gloria Szövetsége), Református Nőegyletek országos és más évenként megújuló konferenciáin rendszerint előadott. Még egy évet sem töltött Cegléden, amikor megalakult a Ceglédi Református Nőegylet, amely tervei szerint kezdte meg munkáját.

A ceglédi egyház örökös presbiterévé választotta. A Duna melléki Református Egyházkerület világi tanácsbíróvá nyilvánította. A fővárosba kerülése után a Budapesti Kőbányai Református Egyházköztség hívta meg főgondnokának, majd Makóra kerülése után 1947-ben a Makó-Belvárosi Református Egyházköztség főgondnokává választotta. Életének nyolcvanötödik évében 1972. november 11-én hunyt el. Sírja Budapesten a rákoskeresztúri Új köztemetőben található.